

50. BÖLÜM

KAPALI KAPILAR ARDINDA: ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE ÖĞRETMENLER ODASI

K. Funda NAYİR, P. Oya TANERİ, Mehmet M. AKGÜNDÜZ

- Giriş
- Yöntem
- Bulgular
- Tartışma, Sonuç ve Öneriler
- Kaynakça

DOI: <http://dx.doi.org/10.14527/9786053183563.050>

Giriş

Meslek yaşamlarının en başından itibaren nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi geniş kapsamlı bir sorunsaldır. Hizmet öncesi öğretmenlik deneyimlerini ve hizmet içi eğitimleri de kapsayan bu süreç lisans eğitiminin ya da öğretmenlik sertifika eğitim programının süresiyle ve/veya içeriği ile sınırlandırılmaz. Hizmet öncesi eğitimde önemli bir yeri olan öğretmenlik uygulamalarında ve stajyerlik dönemlerinde aday öğretmenlerin yaşadıkları deneyimler, mesleği daha yakından tanımalarını, olası sorunlara çözüm yollarını aramaya başlamalarını ve mesleğe aynı anda hem öğrenci hem de öğretmen gözüyle bakabilmelerini sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında hizmet öncesi eğitimleri sırasında aday öğretmenlerin öğretmenler odasında edindikleri deneyimler öğretmen eğitiminin göz ardı edilen bir bölümüdür.

Öğretmenler odası farklı dönemlerde pek çok araştırmacı tarafından tanımlanmakla birlikte araştırmacıların birleştikleri özellikler şöyle sıralanabilir: Öğretmenler odası okul binasında yetişkinler olarak öğretmenlerin kullanımına ayrılmış belirli ve ayrı bir alandır. Genellikle öğretmenlerin bireysel alanı olarak kabul edilir (Hargreaves ve Woods, 1984) ve okuldaki mesleki topluluğun gelişmesini sağlar (McLaughlin, 1984). Öğretmenler odası aynı zamanda öğretimin stres ve sorunlarından kurtulmak için bir sığınaktır (Ben-Peretz ve Schonmann, 2000); öğretmenlerin öğretim dışındaki okul zamanlarının çoğunu geçirdikleri yerdir (Christensen, 2013). Yeşil ve Korkmaz (2012)'a göre ise öğretmenler odası öğretmenlerin eğitim öğretim işlerini gerçekleştirdikleri, meslektaşlarıyla iletişim kurdukları, dinlendikleri yerdir. Kısacası öğretmenler odası okul binasında öğretmenlere ayrılmış, mesleki paylaşımların yapıldığı, örgüt içi iletişimin kurulduğu özel alandır. Öğretmenler odası, öğretmenlerin dinlenmek, ders aralarında zaman geçirmek, derse hazırlık yapmak gibi amaçlarla kullanılan bir çalışma alanıdır. Öğretmenler bu alanda sürekli birbirleriyle bir araya gelmekte, kendi aralarında resmi olmayan ilişkiler ağı oluşturmaktadırlar.

Personel odası ve öğretmen dinlenme salonu gibi adlarla da anılan öğretmenler odası dünyanın hemen her yerinde, okullarda öğretmenlerin dinlenmesi ve meslektaşları ile eğitimle ilgili konularda tartışmaları için ayrılan odadır. Birleşik Devletler'de bazı okullar sözleşme gereği öğretmenler için bir salon hazırlamak zorundadır. Philedelphia ve Newark gibi büyük eyaletlerde öğretmen sendikaları öğretmenler odasının bulundurulmasını şart koşmaktadır (Newark Teacher's Union, 2003; Philedelphia Federation of Teachers, 2004). Benzer şekilde Türkiye'de de öğretmenler odası eğitim-öğretim ortamlarında bulunması gereken birimler arasında yer almaktadır (Türe ve Karaküçük, 2011).

Öğretmenler Odasının Yapısı ve İşlevleri

Öğretmenler odasında, öğretmenler birbirlerini karşılıklı olarak etkileyerek kendi sosyal örgütlerini yaratırlar. İsrail, Amerika, Avrupa, Güney Afrika ve pek çok diğer ülkede öğretmenler odası okul binasının devamlı bir parçası olarak tasarlanmaktadır. Öğretmenler odasının özellikleri ülkeden ülkeye ya da aynı ülkede okuldan okula değişiklikler göstermektedir. Bu farklılıklar bir ölçüde odayı kullanan öğretmenler tarafından belirlenmektedir (Ben-Peretz ve Schonmann, 2000). Okul kültürü öğretmen kültürünü de etkiler. Öğretmen kültürü, deneyimli öğretmenler tarafından aktarılır ve öğretimdeki norm, değer ve davranışları belirler. Öğretmenlerin kültürel kalıpları genellikle öğretmenler odasındaki alt kültürlerle etkileşimler yoluyla şekillenmektedir (Mawhinney, 2010).

Öğretmenler odasına atfedilen farklı işlevler vardır. Bazı araştırmacılar öğretmenler odasının kutsal ve iyileştirici bir alan olduğunu savunmaktadır. Bu araştırmacılara göre öğretmenler bu alanda genel düşüncelerini, görüşlerini ve hayal kırıklıklarını paylaşırlar. Bu paylaşım sürecinde birbirlerinden olumlu kazanımlar elde ederler (Bateman, 1988; Newman, 1979). Öğretmenler odasının, resmi olmayan ancak mesleki gelişim için kullanılan bir alan olma işlevi Keller (2000) tarafından "öğretmen odası bakımı", olarak adlandırılmıştır.

Diğer yandan öğretmenler odasının olumsuz işlevleri de vardır. Öğretmenler odası bazen de öğretim süreci hakkında olumsuz tutum ve inançların üretilmesine neden olan bir alan olabilmektedir. Öğretmenler odasındaki tartışmalar olumsuz yönde geliştiğinde, okula ve mesleğe yönelik düşmanlıklar ortaya döküldükçe öğretmenler odası tehlikeli olabilir (Williams, 1999). Keller (2000) öğretmenler odasının bu olumsuz işlevini ise 'öğretmen odası zehri', olarak adlandırmıştır.

Benzer şekilde Hammersly (1984) de öğretmenler odasındaki konuşmaların yıkıcı ve zararlı etkileri üzerinde durmaktadır. Öğretmen odası konuşmalarını 'ima/gönderme' ve 'söylem/boş konuşma' olarak sınıflandırmaktadır. Ona göre öğretmenler odasındaki konuşmalar davranış sorunları olan öğrenciler üzerinde yoğunlaşmakta; betimleyici olmaktan çok dışlayıcı bir işlev görmektedir. Öğretmenler odasında öğretmenlerin ve öğrencilerin, genellikle olumsuz, davranışları hakkındaki bilgiler diğer öğretmenlere aktarılmakta ve bu durum belli öğrencilerin etiketlenmesine, onlar hakkında ön yargılar oluşmasına sebep olmaktadır. Davranış sorunlarından sonra en sık konuşulan konu ise öğrenci başarısızlığıdır. Bu başarısızlığın sebebinin de davranış sorunları olduğu düşünülmektedir. Mesleğe yeni başlayan öğretmenler genellikle kıdemli öğretmenlerin öneri ve kılavuzluğuna ihtiyaç hissederler. Ancak bu danışma geleneği öğretmenleri olumsuz etkilemektedir; çünkü bu pratikte genellikle olumsuz bilgiler aktarılır. Maalesef, bu olumsuz bilgiler öğretmenlerin sınıf içi davranışlarına kılavuzluk etmektedir.

Okuldaki bir çalışma günü doğası gereği yoğun geçmekte ve öğretmenlere sosyalleşme fırsatı bırakmamaktadır. Bu nedenle de öğretmenlik mesleği bireyleri birbirlerinden uzaklaştırmaktadır. Sınıfın kapısı kapatıldıktan sonra başlayan çalışma edimi, öğretmeni okuldaki geri kalan insanlardan ayırır. Bunun bir sonucu olarak da öğretim dünyası, yalnızlaşma ve bir başınalık kültürünü yaratır (Rogers ve Babinski, 2002). Araştırmacılar, bu tür soyutlanmışlığın öğretmenler arasında topluluk ya da zümre oluşumuna da engel olduğunu belirtmektedirler. Öğretmenlerin yalıtılması, öğretmenlerin mesleklerine ve okullarına yönelik taşıdıkları uzun vadeli ilgiyi de zayıflatır (Williams, Prestage ve Bedward, 2001). Öğretmenler odası okuldaki bir çalışma gününde bu yalnızlaşmadan kaçınmak için önemli bir alandır.

Öğretmenler Odasında İletişim ve Etkileşim

Öğretmenler odası öğretmenlerin okulda diğer yetişkinlerle etkileşim kurabildiği, özellikleri kültürlerarası farklılık gösteren, kullanım amacına göre olumlu ve olumsuz işlevleri olan nadir alanlardan biridir. Newman (1979), öğretmenler odasındaki etkileşimi, 'örtük mesaj' olarak adlandırmaktadır. Newman'a göre öğretmenler odasındaki öğretmen konuşmaları: Laklak etmek (takılmak), yumurtlamak (ağzından kaçırmak), düşünmek ve araştırmak olmak üzere dört tema etrafında şekillenmektedir. Takılmak (laklak etmek) temasında öğretmenler sınıf içinde yaşanan olayları birbirlerine takılmak, şakalaşmak ya da eğlenmek için anlatırlar. Öğretmenlerin meslekleri sırasında karşılaştıkları hayal kırıklıklarını paylaştıkları tema, yumurtlamak (ağzından kaçırmak) temasıdır. Düşünmek temasında öğretmenler sınıfta yaşanan sorunları daha iyi analiz etmek için sorunları tartışırlar. Araştırmak temasında ise, öğretmenlerin herhangi bir konuda öneriye ihtiyacı olduğunda yaptığı konuşmalardır.

Hammersley (1984)'e göre öğretmenler odasındaki tartışmalar, öğretim kültürünün özelliklerini gözler önüne sermektedir. Araştırmasında ortaöğretim öğretmenlerinin, öğretmenler odasında öğrenciler ve toplum hakkındaki tartışmalarının kınayıcı olduğunu iddia etmiştir.

Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde çalışmaların genelde yurt dışında ve farklı eğitim kademelerindeki öğretmenlerle yapıldığı görülmektedir. Yurtdışında ve yurt içinde yapılan çalışmalar Tablo 1 ve Tablo 2'de özetlenmiştir.

